

VLIV PŘÍPADU KARDASSOPOULOS PROTI GRUZII A PŘÍPADŮ INVESTORŮ ROPNÉ SPOLEČNOSTI YUKOS PROTI RUSKÉ FEDERACI NA PROZATÍMNÍ PROVÁDĚNÍ SMLOUVY O ENERGETICKÉ CHARTĚ A NA PROZATÍMNÍ PROVÁDĚNÍ SMLUV Z POHLEDU MEZINÁRODNÍHO PRÁVA VEŘEJNÉHO

BARBARA ŠINKOVÁ

Abstract: **Impact of the Kardassopoulos v. Georgia and Yukos Oil Company Investors v. the Russian Federation Cases on the Provisional Application of the Energy Charter Treaty and Provisional Application of Treaties from the Perspective of Public International Law**

The Energy Charter Treaty is a multilateral international treaty that contains regulations that, among other things, provide investors of other contracting parties with protection for their investments in the energy sector. Some States, including the Russian Federation, have provisionally applied the Energy Charter Treaty for several years in the wording of Article 45 of the Energy Charter Treaty. This provisional application under Article 45 of the Energy Charter Treaty raised issues that were considered in arbitral and court proceedings.

In this article, the author analyses several Awards on Jurisdiction and Admissibility of Tribunal, namely the Decision on Jurisdiction of Tribunal in the matter of *Kardassopoulos v. Georgia* and Interim Awards on Jurisdiction and Admissibility of Tribunal in the matter of investors of the former *Russian Oil Company Yukos v. Russian Federation*. The proceedings for annulment of Awards of the Tribunal in the matter of investors of former *Russian Oil Company Yukos v. Russian Federation* were brought before courts in the Netherlands, with the proceedings reaching the Supreme Court of the Netherlands, which decided the case on 5 November 2021.

On the basis of the aforementioned decisions in the *Kardassopoulos v. Georgia* and *Yukos oil company investors v. the Russian Federation* cases, the author of the article focuses on the assessment of the effects of the provisional application of the Energy Charter Treaty, the interpretation of Article 45 of the Energy Charter Treaty, analysing the question of how the provisional application of the Energy Charter Treaty may be limited by the national law of the state that provisionally applies the Energy Charter Treaty.

Keywords: Energy Charter Treaty; provisional application; decision on jurisdiction; Kardassopoulos; Georgia; Yukos; Russian Federation

Klíčová slova: Smlouva o energetické chartě; prozatímní provádění; rozhodnutí o pravomoci; Kardassopoulos; Gruzie; Yukos; Ruská federace

DOI: 10.14712/23366478.2024.141

1. ÚVOD

Smlouva o energetické chartě je mnohostrannou mezinárodní smlouvou, která byla pro jednotlivé státy otevřena k podpisu od prosince 1994.¹ Ve stručnosti se jedná o hospodářskou smlouvu obecné povahy, která obsahuje vedle úpravy obchodu s energetickými materiály a produkty rovněž ustanovení o podpoře a ochraně investic v oblasti energetiky.

České znění Smlouvy o energetické chartě, na které bude tento článek odkazovat, bylo zveřejněno ve Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 18/2023 Sb. m. s. („**Sdělení**“),² které nahradilo sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 372/1999 Sb., o sjednání Dohody k energetické chartě,³ neboť bylo nestandardní, že nahrazené sdělení neobsahovalo český překlad smlouvy, i přestože Smlouva o energetické chartě upravuje práva a povinnosti i ve vztahu k jednotlivcům. Vzhledem k tomu, že nahrazené sdělení obsahovalo český překlad anglického názvu smlouvy „*Energy Charter Treaty*“ ve znění „*Dohoda k energetické chartě*“, v české literatuře se spíše používal tento název.⁴ Nové sdělení však smlouvu označuje názvem „*Smlouva o energetické chartě*“, který odpovídá názvu uveřejněnému v Úředním věstníku Evropské unie.⁵ Bude-li tedy tento článek odkazovat na smlouvu, bude v souladu s výše zmíněným novým sdělením Ministerstva zahraničních věcí používat pojem Smlouva o energetické chartě (dále jen „**Smlouva**“).

Vstup Smlouvy v platnost byl podmíněn uplynutím devadesáti dnů po dosažení třiceti ratifikací (případně jiných forem vyslovení souhlasu být vázán) ze strany států, které Smlouvu podepsaly, nebo regionálních organizací ekonomické integrace.⁶ K naplnění tohoto předpokladu pro vstup v platnost došlo až v dubnu 1998. Do této doby byla Smlouva některými státy prozatímně prováděna v souladu s jejím článkem 45. Státy, Ruská federace a Bělorusko, pokračovaly v prozatímním provádění i po vstupu Smlouvy v platnost.⁷

Některé okolnosti spojené s prozatímním prováděním Smlouvy se staly otázkou, která byla předmětem posouzení v rozhodnutích o pravomoci rozhodčího tribunálu. Jedná se o rozhodnutí o pravomoci rozhodčího tribunálu ve věci *Ioannis Kardassopoulos v. Gruzie*⁸ (dále jen „**Rozhodnutí o pravomoci Kardassopoulos**“) a rozhodnutí o pravomoci rozhodčího tribunálu ve věci ruské společnosti Yukos Oil Company (dále jen „**Yukos**“), která byla zahájena proti Ruské federaci třemi bývalými společníky ruské ropné společnosti Yukos, a to společnostmi Hulley Enterprises Ltd., Yukos Universal Ltd.

¹ Smlouva o energetické chartě. 17. 12. 1994. United Nations, Treaty Series, Vol. 2080, s. 95.

² Sdělení Ministerstva zahraničních věcí, kterým se nahrazuje sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 18/2023 Sb. m. s. Znění účinné od 16. 4. 1998.

³ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 372/1999 Sb. Znění účinné od 16. 4. 1998 do 13. 4. 2023.

⁴ Např viz ŠTURMA, P. – BALAŠ, V. a kol. *Výbrané problémy sjednávání a provádění mezinárodních smluv*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2011, s. 22.

⁵ Smlouva o energetické chartě. *Úřední věstník Evropské unie*. L 069, 9. 3. 1998, s. 0001–0116.

⁶ Článek 44 Smlouvy.

⁷ BELZ, M. Provisional Application of the Energy Charter Treaty: Kardassopoulos v. Georgia and Improving Provisional Application in Multilateral Treaties. *Emory International Law Review*. 2008, Vol. 22, No. 2, s. 732.

⁸ *Ioannis Kardassopoulos v. the Republic of Georgia*. ICSID Case No. ARB/05/18, Decision on Jurisdiction, 6. 7. 2007.

a Veteran Petroleum Ltd. u rozhodčího tribunálu sestaveného dle Arbitrážních pravidel Komise pro mezinárodní obchodní právo Organizace spojených národů (UNCITRAL).⁹ Ačkoliv byla vydána tři rozhodnutí o pravomoci tribunálu¹⁰ (vždy jednotlivě ve věci každého z třech bývalých investorů společnosti Yukos, dále jen „**Rozhodnutí o pravomoci Yukos**“), jurisdikční závěry v těchto rozhodnutích jsou stejné a tato práce bude popisovat závěry, ke kterým dospěly, jako by se *de facto* jednalo o jedno rozhodnutí o pravomoci. Před nizozemskými soudy byla následně projednávána otázka zrušení Rozhodnutí o pravomoci Yukos (ve věci třech bývalých investorů společnosti Yukos), a to (kromě jiného) stran otázky prozatímního provádění Smlouvy. Věc se dostala až k Nejvyššímu soudu v Nizozemsku a řízení bylo ukončeno až v únoru 2024. Ruská federace by nyní měla bývalým investorům společnosti Yukos za porušení článku 13 odst. 1 Smlouvy uhradit vysokou kompenzaci, která představuje více než 50,2 miliard dolarů.¹¹

V tomto článku budou analyzována rozhodnutí, která jsou výsledkem řízení zmíněných v předchozím odstavci (včetně řízení před nizozemskými soudy), a to v rozsahu závěrů, které se vztahují k prozatímnímu provádění Smlouvy, jelikož identifikovaly některé jeho nedostatky a ovlivňují jeho dosavadní pojetí z pohledu mezinárodního práva veřejného. Další otázky, které byly také předmětem posouzení, nebudou v tomto článku analyzovány.

2. STRUČNÝ ÚVOD K PROZATÍMNÍMU PROVÁDĚNÍ SMLOUVY

U mezinárodních smluv bývá vstup v platnost mezinárodní smlouvy podmíněn požadavky vnitrostátního práva. Většinou se jedná o vyslovení souhlasu být vázán smlouvou prostřednictvím ratifikace. Není proto neobvyklé, když mezinárodní smlouvy vstupují v platnost až po více letech (někdy až po několika desítkách let).¹²

Prozatímní provádění smlouvy v mezinárodním právu veřejném funguje jako institut, který urychluje provádění celé smlouvy anebo některých jejích podstatných ustanovení oproti stavu, kdy by smlouva mohla být prováděna až po jejím vstupu v platnost.¹³ Pramení z mezinárodního práva veřejného, konkrétně z článku 25 Vídeňské úmluvy

⁹ *Hulley Enterprises Limited (Cyprus) v. The Russian Federation*. PCA Case No. AA 226, Interim Award on Jurisdiction and Admissibility, 30. 11. 2009; *Yukos Universal Limited (Isle of Man) v. The Russian Federation*. PCA Case No. AA 227, Interim Award on Jurisdiction and Admissibility, 30. 11. 2009; *Veteran Petroleum Limited (Cyprus) v. The Russian Federation*. PCA Case No. AA 228, Interim Award on Jurisdiction and Admissibility, 30. 11. 2009.

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ Srov. LI, F. The Yukos cases and the provisional application of the Energy Charter Treaty. *Cambridge International Law Journal*. 2017, Vol. 6, No. 1, s. 75–76. Jedná se o částku, která byla třem bývalým investorům společnosti Yukos přiznána v meritorním rozhodnutí v řízení před tribunálem sestaveným dle Arbitrážních pravidel Komise pro mezinárodní obchodní právo Organizace spojených národů (UNCITRAL). Jedná se však jen o polovinu toho, co investoři požadovali.

¹² BRÖLMANN, C. – DEKKER, G. DEN (eds.). Treaties, Provisional Application. In: *Max Planck Encyclopedia of Public International Law [MPEPIL]* [online]. February 2022, para 2 [cit. 2022-11-27]. Dostupné na: <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1486>.

¹³ QUAST MERTSCH, A. *Provisionally Applied Treaties: Their Binding Force and Legal Nature*. Queen Mary Studies in International Law, Vol. 9. Leiden: Brill, s. 10.

o smluvním právu,¹⁴ který obsahuje právní úpravu tohoto mechanismu. Tato úprava však neposkytuje odpovědi na veškeré otázky, které jsou s tímto mechanismem v praxi spojeny,¹⁵ například k právním účinkům prozatímního provádění. V praxi se kromě pojmu „*prozatímní provádění*“, vyskytují i další jiné variace, konkrétně např. Sdělení používá pojem „*prozatímní použití*“, v literatuře se dále objevují i pojmy „*předběžná aplikace*“ nebo „*prozatímní uplatňování*“.¹⁶ Tento článek používá pojem prozatímní provádění, neboť vychází z českého překladu Vídeňské úmluvy o smluvním právu a je i z tohoto důvodu v české literatuře rozšířen.¹⁷

O urychlení prozatímního provádění se signatáři pokoušeli i v případě Smlouvy, přestože reálně byla většinou signatářů prozatímně prováděna pouze několik let,¹⁸ jelikož od jejího podpisu a vstupu v platnost uplynuly jen čtyři roky.¹⁹ Prozatímní provádění Smlouvy bylo sjednáno v článku 45 a ve smyslu tohoto ustanovení Smlouvy provádělo před jejím vstupem v platnost několik států. Smlouva měla totiž vstoupit v platnost až devadesátého dne od data uložení listiny o ratifikaci, přijetí, schválení nebo přistoupení státem nebo regionální organizací ekonomické integrace.²⁰

Pro další posouzení v tomto článku jsou důležité odstavce 1 a 2 tohoto článku 45 Smlouvy, které se zabývají prozatímním prováděním. Český překlad článku 45 uvedený níže vychází, jak již bylo naznačeno v úvodu tohoto článku, ze Sdělení.

V článku 45 odstavci 1 Smlouvy bylo ujednáno, že „*signatáři souhlasí s prozatímním použitím této smlouvy až do jejího vstupu v platnost pro tyto signatáře v souladu s článkem 44, pokud toto prozatímní použití není neslučitelné s jejich ústavami nebo právními předpisy*“.²¹ Dle článku 45 odstavce 2 Smlouvy zároveň platí, že: „*Bez ohledu na odstavec 1 může každý signatář při podpisu zaslat depozitáři prohlášení, že není schopen přijmout prozatímní použití. Na signatáře, který učinil takové prohlášení, se nevztahuje závazek obsažený v odstavci 1.*“²² Prohlášení v souladu s článkem 45 odstavcem 2 Smlouvy přitom učinily následující státy: Rakousko, Itálie, Portugalsko a Rumunsko.²³ Některé další státy, mezi nimiž byla např. i Česká republika,²⁴ prohlášení nečinily a spoléhaly na úpravu v odstavci 1, které mělo omezovat prozatímní provádění

¹⁴ Vídeňská úmluva o smluvním právu. 23. 5. 1969. United Nations, Treaty Series, Vol. 1155, s. 331. Úřední překlad viz Vyhláška č. 15/1988 Sb. ministra zahraničních věcí o Vídeňské úmluvě o smluvním právu, článek 25.

¹⁵ ROGOFF, M. A. – GAUDITZ, B. E. The Provisional Application of International Agreements. *Maine Law Review*. 1987, Vol. 39:29, s. 41.

¹⁶ KYSELA, J. – ONDŘEJEK, P. – ONDŘEJKOVÁ, J. Prozatímní provádění mezinárodních smluv jako problém (především) vnitrostátního práva. *Právník*. 2010, roč. 149, č. 10, s. 977–978.

¹⁷ Vídeňská úmluva o smluvním právu, článek 25.

¹⁸ HAFNER, G. Provisional application of the Energy Charter Treaty. In: BINDER, CH. (ed.). *International investment law for the 21st century: essays in honour of Christoph Schreuer*. New York: Oxford University Press, 2009, s. 599.

¹⁹ Smlouva byla podepsána v roce 1994 a vstoupila v platnost v dubnu 1998.

²⁰ Článek 44 Smlouvy.

²¹ Český překlad článku 45 vychází, jak již bylo naznačeno v úvodu tohoto článku, ze Sdělení.

²² Tamtéž.

²³ S ohledem na to, že rozhodnutí o pravomoci tribunálu ve věci třech bývalých investorů společnosti Yukos obsahují úplně stejné judikатурní závěry, odkazuje tato práce vždy i v poznámkách pod čarou v případě odkazu na tato rozhodnutí pouze na odstavec v jednom z nich: *Yukos Universal Limited (Isle of Man) v. The Russian Federation*. PCA Case, para 265.

²⁴ ŠTURMA – BALÁŠ, c. d., s. 22.

tak, že musí být v souladu s jejich ústavami nebo právními předpisy. Na základě článku 45 prvních dvou odstavců Smlouvy však nebylo zřejmé, (i) jaké právní účinky může vyvolávat prozatímní provádění Smlouvy; (ii) zda se mají tyto odstavce vykládat ve vzájemné souvislosti; a (iii) jaké jsou skutečné důsledky omezujícího ustanovení v odstavci 1, které limituje prozatímní provádění Smlouvy odkazem na vnitrostátní právo jednotlivých signatářů.

Výše uvedené otázky byly posuzovány v Rozhodnutí o pravomoci Kardassopoulos a v Rozhodnutích o pravomoci Yukos. Následně byly posuzovány i před nizozemskými soudy, které se musely zabývat tím, zda existovala platná rozhodčí doložka v článku 26 Smlouvy. Jinými slovy analyzovaly, zda byl i hostitelský stát investorů vázán zněním Smlouvy, i přestože byla Smlouva příslušným státem jen prozatímně prováděna (jednotlivá porušení Smlouvy dle tvrzení investorů spadala právě do období, kdy příslušné státy Smlouvu prozatímně prováděly).

3. ROZHODNUTÍ O PRAVOMOCI KARDASSOPOULOS

Ioannis Kardassopoulos, řecký občan, se bránil proti postupu Gruzie v letech 1995 až 1997,²⁵ na základě kterého Gruzie zrušila koncesi společnosti GTI, společného podniku, jenž vznikl ze společnosti spoluvlastněné Kardassopoulem, která měla sloužit k rekonstrukci hlavního gruzínského energovodu a jiné infrastruktury v Gruzii.²⁶ Kardassopoulos založil svou obranu proti tomuto postupu, který považoval za vyvlastnění, na ustanoveních o ochraně investic před vyvlastněním upravených v Smlouvě.²⁷ K napadenému jednání Gruzie však došlo ještě před vstupem Smlouvy v platnost – v době, kdy Gruzie Smlouvu prozatímně prováděla. Věc byla projednávána před Mezinárodním střediskem pro řešení sporů z investic,²⁸ a to před tribunálem složeným z rozhodců, jehož příslušnost měla být založena článkem 26 Smlouvy.

Spor mezi Kardassopoulem a Gruzii byl založen na vyřešení otázky, která měla vliv na budoucnost institutu prozatímního provádění a byla následně detailněji projednávána v řízeních vedených proti ruské společnosti Yukos. Tato otázka spočívala v tom, jak si strany vykládají důsledky prozatímního provádění mezinárodních smluv. Gruzie se snažila napadnout jurisdikci *ratione temporis* tribunálu dle článku 26 Smlouvy tvrzením, že ustanovení Smlouvy nejsou aplikovatelná. Dle jejího názoru Kardassopoulos neměl

²⁵ Případ Ioannise Kardassopoula byl projednáván stejným tribunálem současně s případem pana Ronyho Fuchse, izraelského občana a dalšího spoluvlastníka společností vlastněných Ioannisem Kardassopoulem. I přestože byly případy obou spoluvlastníků projednávány současně před stejným tribunálem, případ pana Ronyho Fuchse není předmětem tohoto článku, jelikož pan Fuchs odkazoval pouze na relevantní ustanovení o ochraně investic ve dvoustranné dohodě mezi Gruzii a Izraelem (BIT), nikoliv i na ustanovení prozatímně prováděné Smlouvy.

²⁶ Srov. *Ioannis Kardassopoulos v. the Republic of Georgia*, para 2; BRAUCH, M. D. Georgia loses dispute with Greek and Israeli oil investors. In: *Investment Treaty News, International Institute for Sustainable Development* [online]. 16. 12. 2010 [cit. 2023-03-31]. Dostupné na: <https://www.iisd.org/itn/fr/2010/12/16/awards-and-decisions-3/>.

²⁷ Kromě Smlouvy odkazoval i na některá ustanovení obsažená ve dvoustranné dohodě o ochraně investic (BIT) mezi Řeckem a Gruzii.

²⁸ Překlad z anglického názvu International Centre for Settlement of Investment Disputes (ICSID).

investici v Gruzii ve smyslu Smlouvy, protože za investici lze dle Smlouvy považovat pouze takovou investici, která nastala po dni účinnosti. Den účinnosti přitom dle tvrzení Gruzie mohl nastat až po dni vstupu Smlouvy v platnost, tj. až po roku 1998, po napadených vyvlastňovacích opatřeních. Těmito závěry Gruzie ve stručnosti popírala závazné účinky prozatímního provádění, o kterém se vyjádřila, že má více aspirační charakter než způsobilost zavazovat stát s důsledky uložení potenciálních sankcí před vstupem Smlouvy v platnost.²⁹

Tribunál vytvořený pro posouzení tohoto případu ve svém rozhodnutí o pravomoci vyslovil závěr, že z obecného mezinárodního práva a konstantní praxe v něm vytvořené je již zřejmé, jaký význam se v mezinárodním smluvním právu prozatímnímu provádění připisuje. Prozatímní provádění je dle jeho názoru způsobilé založit právní závazek, který zakládá práva a povinnosti stran z prozatímně prováděné smlouvy. Dle závěru tribunálu platí, že prozatímní provádění znamená provádění ve stejném rozsahu, jako by předmětná ustanovení již vstoupila v platnost, a to i přestože ještě oficiální cestou v platnost nevstoupila.³⁰ Jinými slovy prozatímní provádění vyvolává stejné právní účinky jako vstup smlouvy v platnost.³¹

Na druhé straně ale tribunál v Rozhodnutí o pravomoci Kardassopoulos připustil, že tento jeho závěr nemusí odpovídat znění některých ustanovení Smlouvy, která operují s konceptem vstupu v platnost, a tudíž neodpovídají situaci vzniklé prozatímním prováděním. Dle jeho názoru však není správnou cestou držet se doslovného znění Smlouvy, ale snažit se přizpůsobit ustanovení Smlouvy jejich prozatímnímu provádění.³²

Na výše uvedených závěrech nezměnil ničeho ani odkaz Gruzie na neslučitelnost prozatímního provádění s jejím vnitrostátním právem, kterým se snažila vyhnout důsledkům takového provádění Smlouvy a jurisdikci tribunálu. Tribunál důsledně analyzoval ustanovení článku 45 Smlouvy a dospěl k závěrům, ze kterých vycházel Tribunál (jak je tento pojem definován níže) a soudy v řízeních ve věci ruské společnosti Yukos. Hned na začátku konstatoval, že ani Gruzie ani Řecko neučinily při podpisu Smlouvy prohlášení ve smyslu odstavce druhého, dle kterého by nemohly Smlouvu prozatímně provádět.³³ Námitka Gruzie o neslučitelnosti prozatímního provádění s vnitrostátním právem může být proto dle tribunálu posouzena pouze ve smyslu článku 45 odstavce 1, který se dle názoru tribunálu musí posuzovat odděleně od odstavce druhého.³⁴ Jinými slovy odstavec 1 může limitovat prozatímní provádění, i přestože státy neučinily prohlášení o nemožnosti prozatímně provádět Smlouvu.³⁵ Tribunál se proto zabýval otázkou, zda je prozatímní provádění ve smyslu článku 45 odstavce 1 Smlouvy slučitelné s ústavou

²⁹ *Ioannis Kardassopoulos v. the Republic of Georgia*, para 76.

³⁰ Tamtéž, para 219: „Where what is in issue is, as in the present case, the provisional application of the whole treaty, then such provisional application imports the application of all its provisions as if they were already in force, even though the treaty's proper or definitive entry into force has not yet occurred.“

³¹ Tamtéž; BELZ, c. d., s. 741.

³² Tamtéž, para 221, 222.

³³ Tamtéž, para 227.

³⁴ Na to, že není zřejmé, zda existuje propojení mezi odstavcem 1 a 2 článku 45, upozorňovalo několik autorů: Srov. WÄLDE, T. W. *The Energy Charter Treaty: An East-West gateway for investment and trade*. London: Kluwer Law International, 1996, s. 601.

³⁵ *Ioannis Kardassopoulos v. the Republic of Georgia*, para 228: „There is no necessary link between paragraphs (1) and (2) of the Article 45. A declaration made under paragraph (2) may be, but does not have to

a právními předpisy obou zemí zainteresovaných v tomto případě (tj. Řecka a Gruzie). Uplatnil přitom obecnější přístup, při kterém posuzoval zejména ústavy jednotlivých států, případně obecnější normy ve vnitrostátním právu těchto států. Na základě tohoto obecnějšího zkoumání dovodil, že při neexistenci specifických ustanovení o prozatímním provádění nelze z obecných ustanovení ve vnitrostátním právu (jako například článek 28 řecké ústavy, dle kterého se mezinárodní smlouvy stávají součástí řeckého práva až po ratifikaci) usuzovat neslučitelnost vnitrostátního práva s prozatímním prováděním.³⁶ Neuznal proto námitku Gruzie, že by existovala ustanovení ve vnitrostátním právu jednoho ze států sporu, která by prozatímní provádění znemožňovala.

Tribunál tedy došel k závěru, že má jurisdikci *ratione temporis*, a následně po Rozhodnutí o pravomoci Kardassopoulos vydal rozhodnutí v meritu věci, ve kterém rozhodl ve prospěch investora Kardassopoula, jemuž přiznal náhradu ve výši 15,10 milionů dolarů za porušení ustanovení Smlouvy, která měla zabránit přímému vyvlastnění investic (článek 10) a zajišťovat spravedlivý přístup k nim (článek 13), ze strany Gruzie.³⁷

4. ZÁVĚRY ROZHODNUTÍ O PRÁVOMOCI YUKOS A ROZHODNUTÍ NIZOZEMSKÝCH SOUDŮ VE VĚCI RUSKÉ ROPNÉ SPOLEČNOSTI YUKOS A JEJICH VLIV NA PROZATÍMNÍ PROVÁDĚNÍ SMLOUVY

4.1 STRUČNÝ POPIS SKUTKOVÝCH OKOLNOSTÍ A PROBÍHAJÍCÍHO ŘÍZENÍ

Yukos je společností založenou dle předpisů Ruské federace, jejíž podíly, které vlastnila ruská vláda, byly po rozpadu Sovětského svazu prodány prostřednictvím několika aukcí v letech 1995 a 1996 zejména ve prospěch společnosti Menatep vlastněné soukromými osobami – známá jsou jména investorů: Michail Chodorkovskij a Platon Lebeděv.³⁸ Tato společnost se v průběhu několika let stala v Ruské federaci jednou z největších společností a ve svém nejlepším roku (rok 2003) měla až cca 100 000 zaměstnanců, 6 rafinérií a tržní kapitalizaci až 33 miliard dolarů.³⁹ Ruská federace společnost Yukos obviňovala z toho, že své zisky získala z daňových podvodů, kdy údajně přeprodávala ropu svým společnostem v daňově zvýhodněných oblastech za nižší ceny, které ji následně prodávaly do zahraničí za ceny tržní.⁴⁰ Z důvodu podezření z daňových podvodů učinila Ruská federace vůči společnosti Yukos několik opatření.

---

be, motivated by an inconsistency between provisional application and something in the State's domestic law; there may be other reasons which prompt a State to make a such declaration.“

³⁶ Tamtéž, paras 245, 246.

³⁷ *Ioannis Kardassopoulos v. the Republic of Georgia*. ICSID Case No. ARB/05/18, Award, 3. 3. 2010.

³⁸ NIEBRUEGGE, A. M. Provisional Application of the Energy Charter Treaty: The Yukos Arbitration and the Future Place of Provisional Application in International Law. *Chicago Journal of International Law*. 2007, Vol. 8, No. 1, s. 363.

³⁹ MARQUAIS, O. Overview of the Yukos Arbitration. In: *International Arbitration Information by Ace-ris Law LLC* [online]. 19. 6. 2015 [cit. 2023-03-30]. Dostupné na: <https://www.international-arbitration-attorney.com/overview-of-the-yukos-arbitration/>.

⁴⁰ KRIMMER, M. The Yukos Arbitration Saga and Russia's Constitutional Amendments. *Juridica International*. 2020, Vol. 29, s. 87.

Nejprve Ruská federace zatkla hlavní investory (Chodorkovského a Lebeděva) a několik dalších akcionářů společnosti Yukos. Následně uložila společnosti Yukos uhradit z důvodu daňových nedoplatků částku až ve výši cca 27 miliard dolarů, která byla pro Yukos reálně likvidační.⁴¹ Jelikož společnost Yukos nemohla uhradit Ruské federaci své nedoplatky na daních, zahájila Ruská federace aukci, ve které měla být prodána jedna z největších poboček společnosti.⁴² Tato pobočka byla prodána mimo jiné neznámé společnosti Bajkal, která byla následně několik dní po aukci odkoupena společností Rosneft, což je společnost oficiálně pod kontrolou Ruské federace.⁴³

Rozhodnutí o pravomoci Yukos se tedy zabývala (skutkovou) otázkou, zda výše uvedené kroky ze strany Ruské federace vedly k expropriaci společnosti Yukos za účelem jejího prodeje státním podnikům vlastněným ruskou vládou (společnosti Rosneft). Jinými slovy, zda kroky Ruské federace vedly k porušení ustanovení článku 13 Smlouvy, které má poskytovat investorům ochranu proti vyvlastnění.⁴⁴

Jak bylo uvedeno v úvodu tohoto článku, řízení proti Ruské federaci zahájili tři investoři. Ti požadovali z důvodu porušení ustanovení Smlouvy odškodnění. Po neúspěšném pokusu o smírné řešení sporu nejprve zahájili řízení dle článku 26 Smlouvy a požadovali jmenování rozhodců dle arbitrážních pravidel Komise pro mezinárodní obchodní právo Organizace spojených národů (UNCITRAL). Obě strany sporu (investoři a Ruská federace) požádaly o to, aby byl administrátorem jejich sporu Stálý rozhodčí soud, a jmenovaly své rozhodce, přičemž předsedajícím rozhodcem se stal M. L. Yves Fortier, CC QC.⁴⁵ Vytvořily tak tribunál, kterým byl jejich spor posuzován (dále jen „Tribunál“).⁴⁶ Do tohoto řízení byli rovněž zapojeni experti, známé osobnosti, a to profesor M. A. Koskenniemi a J. R. Crawford. Poté, co Tribunál v Rozhodnutích o pravomoci Yukos rozhodl, že je příslušný pro rozhodnutí ve věci, uložil v rozhodnutí ve věci Ruské federaci, která dle jeho názoru porušila článek 13 Smlouvy, povinnost zaplatit investorům částku až ve výši 50 miliard dolarů. Ruská federace následně zahájila řízení u Okresního soudu v Haagu. U tohoto soudu se snažila dosáhnout zrušení rozhodčích nálezů vydaných Tribunálem. Překvapením a částečným vítězstvím Ruské federace bylo, když Okresní soud v Haagu na rozdíl od Tribunálu rozhodl ve prospěch Ruské

---

⁴¹ CLERCK, W. J. L. Dutch Supreme Court Finds for the First Time on Corruption and Arbitration in Context of Annulment Proceedings. *Journal of international arbitration*. 2022, Vol. 39, No. 6, s. 896.

⁴² ARVEDLUND, E. E. Russia Moves to Auction Crucial Unit of Yukos. In: *The New York Times* [online]. 20. 11. 2004 [cit. 2023-03-30]. Dostupné na: <https://www.nytimes.com/2004/11/20/business/worldbusiness/russia-moves-to-auction-crucial-unit-of-yukos.html>.

⁴³ ARVEDLUND, E. E. – ROMERO, S. State Company Buys Winner in Yukos Deal. In: *The New York Times* [online]. 23. 12. 2004 [cit. 2023-03-30]. Dostupné na: <https://www.nytimes.com/2004/12/23/business/worldbusiness/state-company-buys-winner-in-yukos-deal.html>.

⁴⁴ NEWCOMBE, A. Case Comment: Yukos Universal Limited (Isle of Man) v The Russian Federation: An Introduction to the Agora. *ICSID Review*. 2015, Vol. 30, No. 2, s. 285.

⁴⁵ Srov. *Hulley Enterprises Limited (Cyprus) v. The Russian Federation*, PCA Case; *Yukos Universal Limited (Isle of Man) v. The Russian Federation*, PCA Case; *Veteran Petroleum Limited (Cyprus) v. The Russian Federation*, PCA Case.

⁴⁶ Tribunál sestával z L. Yves Fortiera (ve funkci předsedajícího rozhodce), Dr. Charlese Ponceta jmenovaného žalobcem a Stephena M. Schwebela jmenovaného žalovaným.

federace a ve stručnosti dospěl i k závěru, že mezi stranami neexistovala platná dohoda o rozhodčím řízení, tj. že Tribunál nebyl příslušný pro rozhodování jejich sporu.⁴⁷

Investoři se proti rozhodnutí Okresního soudu v Haagu odvolali. Odvolací soud v Haagu změnil rozhodnutí Okresního soudu v Haagu ve prospěch nároků investorů a dovedl, že existovala platná dohoda o rozhodčím řízení.⁴⁸ Nakonec byla věc předložena Nejvyššímu soudu v Nizozemsku, který dne 5. listopadu 2021 vydal rozhodnutí, kterým zrušil rozhodnutí Odvolacího soudu v Haagu a věc vrátil k dalšímu řízení Odvolacímu soudu v Amsterdamu, který ve věci rozhodl až v únoru 2024.⁴⁹

Kromě výše uvedeného investoři zahájili spory proti Ruské federaci u Evropského soudu pro lidská práva⁵⁰ a rovněž před několika národními soudy včetně USA, Belgie a Francie. Tato další řízení nebudou analyzována v tomto článku, jelikož jejich předmětem nebylo posouzení prozatímního provádění Smlouvy.⁵¹

4.2 K PRÁVNÍM ÚČINKŮM PROZATÍMNÍHO PROVÁDĚNÍ SMLOUVY

Rozhodnutí o pravomoci Yukos shodně potvrzují, že prozatímní provádění mezinárodních smluv zavazuje budoucí strany smlouvy i před vstupem Smlouvy v platnost. Profesor J. R. Crawford v řízení před Tribunálem vyslovil názor, že pojem prozatímní míří spíše na čas provádění smlouvy, než na právní účinky nebo účinnost v průběhu příslušného období. Odmítá přitom tvrzení, že by pravidlo *pacta sunt servanda* (smlouvy je nutno dodržovat) obsažené v článku 26 Vídeňské úmluvy o smluvním právu dopadalo pouze na smlouvy, které jsou v platnosti.⁵²

Potvrzoval tak závěry vyslovené v Rozhodnutí o pravomoci Kardassopoulos, ve kterém bylo již dříve potvrzeno, že prozatímní provádění mezinárodních smluv je smluvním mechanismem, který vyvolává právní účinky a zavazuje signatáře smlouvy (viz výše). Zajímavé je, že tento názor nebyl rozporován jinými experty a ani soudy v Nizozemsku. Nerozporoval to dokonce ani Okresní soud v Haagu, který nejvíce kritizoval závěry Tribunálu. Předmětem sporu byla spíše otázka, v jakém rozsahu lze prozatímní provádění Smlouvy omezit omezujícím ustanovením v článku 45 Smlouvy.

⁴⁷ *The Russian Federation v. Veteran Petroleum Limited, The Russian Federation v. Yukos Universal Limited, The Russian Federation v. Hulley Enterprises Limited*. Case No. C/09/477160/HA ZA 15-1, C/09/477162/HA ZA 15-2, C/09/481619/HA ZA 15-112, Judgement of The Hague District Court, 20. 4. 2016. Anglický překlad dostupný na: <https://uitspraken.rechtspraak.nl/>.

⁴⁸ *Veteran Petroleum Limited, Yukos Universal Limited, Hulley Enterprises Limited v. The Russian Federation*. Case No. 200.197.079/01, Judgement of Court of Appeal of Hague, 18. 2. 2020. Anglický překlad dostupný na: <https://uitspraken.rechtspraak.nl/>.

⁴⁹ *The Russian Federation v. Veteran Petroleum Limited, Yukos Universal Limited, Hulley Enterprises Limited*. Case No. 20/01595, Judgement of Supreme Court of Netherlands, 5. 11. 2021. Anglický překlad dostupný na: <https://uitspraken.rechtspraak.nl/>.

⁵⁰ Viz nálezy *OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos v. Russia*. Application No. 14902/04, ECtHR, Judgement on admissibility, 29. 1. 2009; *OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos v. Russia*. Application No. 14902/04, ECtHR, Judgement on Merits, 20. 9. 2011; *OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos v. Russia*. Application No. 14902/04, ECtHR, Judgement on Satisfaction, 31. 7. 2014.

⁵¹ Srov. BRABANDERE, E. D. Yukos Universal Limited (Isle of Man) v The Russian Federation. Complementarity or Conflict? Contrasting the Yukos Case before European Court of Human Rights and Investment Tribunals. *ICSID Review*. 2015, Vol. 30, No. 2, s. 345–355.

⁵² *Yukos Universal Limited (Isle of Man) v. The Russian Federation*. PCA Case, paras 217, 218, 220.

4.3 K OMEZUJÍCÍMU USTANOVENÍ V ČLÁNKU 45 SMLOUVY

Jak bylo naznačeno výše, Rozhodnutí o pravomoci Yukos dále podrobně neanalyzovala samotné právní účinky prozatímního provádění mezinárodních smluv, ale zabývala se omezujícím ustanovením v článku 45 Smlouvy a jeho výkladem.

Nejprve bylo pro rozhodnutí o pravomoci tribunálu ve věci Yukos klíčové, zda jsou odstavce 1 a 2 článku 45 Smlouvy na sobě nezávislé. Důležité to bylo zejména proto, že Ruská federace ve smyslu odstavce 2 nepředala depozitáři žádné prohlášení o tom, že není schopna prozatímně provádět ustanovení Smlouvy (tj. jednala stejně jako Gruzie v případě Rozhodnutí o pravomoci Kardassopoulos). Dle názoru Ruské federace tedy (stejně jako v případě Rozhodnutí o pravomoci Kardassopoulos) nevadilo, že nedoručila prohlášení předpokládané v článku 45 odstavci 2, jelikož účinky prozatímního provádění Smlouvy mohou být vůči ní omezeny prostřednictvím odstavce 1, který prohlášení nevyžaduje a je na odstavci 2 nezávislý.⁵³ Naopak, pokud by byly odstavce 1 a 2 článku 45 Smlouvy vzájemně závislé, Ruská federace by se nemohla odvolávat na omezující ustanovení v odstavci 1 Smlouvy a nepředání prohlášení depozitáři by pro ni znamenalo, že se zavázala k prozatímnímu provádění Smlouvy v celém rozsahu.

I přestože někteří experti (například J. R. Crawford) měli na vztah odstavce 1 a odstavce 2 článku 45 Smlouvy nejprve opačný názor,⁵⁴ Tribunál dospěl k názoru, že při aplikaci jazykového výkladu článku 45 Smlouvy je správný závěr, že tyto dva odstavce jsou na sobě nezávislé. Z pohledu Tribunálu bylo rozhodující, že odstavec druhý je uveden slovy: „*bez ohledu na odstavec 1*“. Dále Tribunál považoval za důležité také to, že v odstavci druhém je uvedeno, že signatář „*může*“ (ale nemusí) doručit prohlášení depozitáři. Jazykový výklad, který směřuje k oddělenému výkladu odstavce 1 a odstavce 2 článku je rovněž podpořen tím, že několik států na omezující ustanovení v článku 45 odstavci 1 Smlouvy spoléhalo.⁵⁵

Ke stejnému závěru se následně přiklonily všechny soudy v Nizozemsku (Okresní soud v Haagu,⁵⁶ Odvolací soud v Haagu⁵⁷ a také Nejvyšší soud v Nizozemsku). Shodoval se i s názorem, který byl vysloven v Rozhodnutí o pravomoci Kardassopoulos a zastává ho i několik odborných článků.⁵⁸

Lze tedy shrnout, že současný výklad článku 45 Smlouvy je dle Rozhodnutí o pravomoci Kardassopoulos a Rozhodnutí o pravomoci Yukos nakloněn ve prospěch závěru, že odstavce 1 a 2 jsou na sobě nezávislé. Nedoručil-li tedy signatář Smlouvy ve smyslu článku 45 odstavce 2 Smlouvy prohlášení, že nemůže Smlouvu prozatímně provádět,

⁵³ Tamtéž, para 262.

⁵⁴ Tamtéž, paras 219, 220.

⁵⁵ Tamtéž, paras 263–265. Tribunál poukázal na to, že některé státy (Rakousko, Lucembursko, Itálie, Rumunsko, Portugalsko a Turecko) na možnost limitovat prozatímní provádění Smlouvy prostřednictvím tohoto odstavce spoléhaly.

⁵⁶ *The Russian Federation v. Veteran Petroleum Limited, The Russian Federation v. Yukos Universal Limited, The Russian Federation v. Hulley Enterprises Limited*, Judgement of The Hague District Court, paras 5.27–5.31.

⁵⁷ *Veteran Petroleum Limited, Yukos Universal Limited, Hulley Enterprises Limited v. The Russian Federation*, Judgement of Court of Appeal of Hague, paras 4.5.9–4.5.10.

⁵⁸ HAFNER, c. d., s. 600–601; GAZZINI, T. Case Comment: Yukos Universal Limited (Isle of Man) v The Russian Federation. *ICSID Review*. 2015, Vol. 30, No. 2, s. 295.

nadále se může dovolávat omezujícího ustanovení v odstavci 1, které může prozatímní provádění limitovat v tom rozsahu, který není v souladu s jeho vnitrostátním právem.⁵⁹

Dále z výše uvedeného vyplývá i další závěr, a to, že prozatímní provádění může být limitováno odkazem na vnitrostátní právo států. Jak uvedl profesor Koskenniemi: „zavedené pravidlo mezinárodního práva, že se státy nemohou dovolávat ustanovení svého vnitrostátního práva jako důvodu pro neplnění smlouvy, není nadřazeno výslovnému znění článku 45 odstavce 1 Smlouvy o energetické chartě, které limituje prozatímní provádění Smlouvy o energetické chartě vnitrostátním právem státu, který smlouvu podepsal“.⁶⁰

4.4 V JAKÉM ROZSAHU MŮŽE ČLÁNEK 45 ODSTAVEC 1 LIMITOVAT PROZATÍMNÍ PROVÁDĚNÍ SMLOUVY?

S ohledem na to, že se Ruská federace mohla dovolávat omezujícího ustanovení i bez toho, aniž by doručila depozitáři prohlášení o tom, že nemůže Smlouvu prozatímně provádět, se dále Rozhodnutí o pravomoci Yukos a další rozhodnutí ve věci Yukos, vydaná nizozemskými soudy, rozsáhle zabývala výkladem článku 45 odstavce 1.

Tribunál a soudy v Nizozemsku posuzovaly otázku, jaké právní účinky lze přiznat omezujícímu ustanovení. To, že každý signatář souhlasí s prozatímním prováděním Smlouvy až do doby vstupu v platnost, pokud „*toto prozatímní provádění není neslučitelné s jejich ústavami nebo právními předpisy*“, znamená, že:

a) se bude posuzovat, zda je obecně princip prozatímního provádění mezinárodních smluv neslučitelný s ústavou a právními předpisy Ruské federace (v angličtině se tento přístup označoval také pojmem „*all-or-nothing proposition*“);

nebo

b) se bude posuzovat, zda je prozatímní provádění každého jednotlivého ustanovení Smlouvy v souladu s ústavou a právními předpisy Ruské federace (v angličtině se tento přístup označoval také pojmem „*piecemeal proposition*“).⁶¹

Výklad pod písmenem a) se snažili prosadit jednotliví investoři, jelikož bylo jednodušší posoudit, zda je princip prozatímního provádění v souladu s vnitrostátními zákony Ruské federace. Ruská federace se snažila prosadit výklad pod písmenem b).

Tribunál a jednotlivé nizozemské soudy se v tomto bodě neshodly a výsledek, ke kterému dospěl Odvolací soud v Haagu a následně Nejvyšší soud v Nizozemsku, představují jakýsi kompromis mezi výše uvedenými možnostmi a) a b).

Tribunál a Okresní soud v Haagu se nejprve snažily k rozhodnutí dojít prostřednictvím výkladových pravidel upravených v článku 31 až 33 Vídeňské úmluvy o smluvním

⁵⁹ BELZ, c. d., s. 745.

⁶⁰ *Yukos Universal Limited (Isle of Man) v. The Russian Federation*. PCA Case, para 136, překlad z anglického znění: „the well established rule of international law that a State may not invoke its domestic law as justification for failure to perform an international treaty obligation, does not override the express wording of Article 45(1) of the ECT which makes provisional application subject to domestic law of the signatory State“.

⁶¹ BORJA, A. S. The Yukos Saga Reloaded: Further Developments in the Interplay between Domestic Legislations and Provisionally Applied Treaties. *New York University Journal of International Law and Politics*. 2017, Vol. 49, No. 2, s. 593–594.

právu, jimiž chtěly vyložit článek 45 Smlouvy.⁶² Za použití obdobných výkladových pravidel však Tribunál a Okresní soud v Haagu dospěly k rozdílným závěrům.

Tribunál se přiklonil k možnosti a), přičemž nad rámec jiných argumentů včetně jazykového výkladu odstavce 1 ve své argumentaci odkazoval i na předmět a účel Smlouvy a základní principy mezinárodního práva, a dospěl k závěru, že výklad uvedený pod písmenem b) odporuje zásadě *pacta sunt servanda* a článku 27 Vídeňské úmluvy o smluvním právu, který státům zakazuje dovolávat se jejich vnitrostátního práva jako důvodu pro neplnění smlouvy. Výklad pod písmenem b) by dle názoru Tribunálu otevřel dveře praxi signatářů, kteří by se snažili po podpisu smlouvy vyhnout prozatímnímu provádění prohlášením, že prozatímní provádění některých z ustanovení Smlouvy není v souladu s jejich vnitrostátním právem. V podstatě by se tím zpochybnil základní důvod, proč signatáři smlouvy prozatímně provádějí, a to provádění závazků dříve, než proběhnou řízení požadovaná vnitrostátním právem. Vnitrostátní právo a mezinárodní právo veřejné by se dle názoru Tribunálu neměla kombinovat prostřednictvím omezujících ustanovení tak, že vytvoří hybridní ustanovení, na základě kterého obsah vnitrostátního práva přímo kontroluje obsah mezinárodního závazku, jelikož by to vedlo k nejistotě v mezinárodních vztazích.⁶³ Toto Tribunálu umožnilo dovodit, že jednotlivé vnitrostátní předpisy Ruské federace umožňují prozatímní provádění mezinárodních smluv (konkrétně ruský federální zákon o mezinárodních smlouvách). Tímto přístupem a zastáváním možnosti a) v podstatě Tribunál aplikoval stejný postup jako tribunál v Rozhodnutí o pravomoci Kardassopoulos, který, jak bylo uvedeno výše, rovněž posuzoval, zda z obecných ustanovení ve vnitrostátním právu nelze z obecného hlediska usuzovat neslučitelnost vnitrostátního práva s prozatímním prováděním.

Okresní soud v Haagu připisoval nad rámec jiných argumentů velký význam tomu, že odstavec 1 článku 45 Smlouvy předpokládá neslučitelnost prozatímního provádění rovněž s „*právními předpisy*“ příslušného státu. Ustanovení, které by státu neumožňovalo prozatímně provádět nějaké ustanovení Smlouvy, by tedy mohlo být upraveno i v jakémkoli podzákonném předpisu příslušného státu. Dle jeho názoru tedy vůle budoucích stran Smlouvy při zahrnutí pojmu „*právní předpisy*“ do článku 45 odstavce 1 Smlouvy nemohla směřovat jen k obecnému posouzení slučitelnosti prozatímního provádění s vnitrostátním právem ve smyslu možnosti a), ale k detailnějšímu posouzení předpokládanému v bodu b).⁶⁴ Okresní soud v Haagu dále také poukázal na to, že možnost b) neodporuje principu *pacta sunt servanda* a ani článku 27 Vídeňské úmluvy o smluvním právu, který státům zakazuje dovolávat se jejich vnitrostátního práva jako důvodu pro neplnění smlouvy, je-li toto omezení prozatímního provádění uvedeno

⁶² LI, c. d., s. 78.

⁶³ *Yukos Universal Limited (Isle of Man) v. The Russian Federation*. PCA Case, paras 313–315, para 313: „Such an interpretation would undermine the fundamental reason why States agree to apply a treaty provisionally. They do so in order to assume obligations immediately pending the completion of various internal procedures necessary to have the treaty enter into force. Internal law and domestic law should not be allowed to combine, through the deployment of an ‚inconsistency‘ or ‚limitation‘ clause to form a hybrid in which the content of domestic law directly controls the content of an international obligation.“

⁶⁴ BORJA, c. d., s. 595; *The Russian Federation v. Veteran Petroleum Limited, The Russian Federation v. Yukos Universal Limited, The Russian Federation v. Hulley Enterprises Limited*, Judgement of The Hague District Court, para 5.13.

přímo v ustanovení mezinárodní smlouvy jako v případě Smlouvy.⁶⁵ Tyto názory umožnily následně Okresnímu soudu v Haagu přiklonit se k možnosti b). Při posuzování souladu článku 26 Smlouvy s ruskými předpisy zároveň Okresní soud v Haagu dovodil, že omezující ustanovení v odstavci 1 Smlouvy se na článek 26 aplikuje nikoli pouze tehdy, kdy se v ústavě a právních předpisech Ruské federace nachází výslovný zákaz vést arbitrážní řízení ve smyslu článku 26 Smlouvy ve věci investičních sporů, ale i když v příslušných předpisech Ruské federace neexistuje právní rámec, na základě kterého by takové rozhodčí řízení bylo možné.⁶⁶ Po analýze příslušných předpisů mohl tedy Okresní soud v Haagu dospět k závěru, že zrušil předchozí rozhodnutí Tribunálu včetně Rozhodnutí o pravomoci Yukos.

Odvolací soud v Haagu a následně i Nejvyšší soud v Nizozemku tento rozpor v názorech předchozích instancí mezi možnostmi a) a možnostmi b) nakonec vyřešily tím, že se přiklonily ke třetímu alternativnímu přístupu, a to, že článek 45 umožňuje i částečné provádění Smlouvy.

Podle nastíněného alternativního přístupu by se mělo zkoumat, zda ve vnitrostátním právu signatářů Smlouvy existují ustanovení, která vylučují prozatímní provádění určitých typů ustanovení Smlouvy. Investoři tvrdili, že z několika odborných názorů k prozatímnímu provádění vyplývá, že ačkoliv je častější, že některé státy zcela odmítají prozatímní provádění mezinárodních smluv, některé státy odmítají prozatímní provádění mezinárodních smluv jen v rozsahu některých ustanovení, která upravují určité přesně vymezené okruhy otázek.⁶⁷ Příklon Odvolacího soudu v Haagu k tomuto jinému alternativnímu přístupu znamenal to, že po analýze vnitrostátních předpisů Ruské federace mohl změnit rozhodnutí Okresního soudu v Haagu a vyslovit se pro závěr jurisdikce Tribunálu, tj. že investoři mohli zahájit řízení ve smyslu článku 26 Smlouvy. Dále znění Smlouvy (konkrétně pojem „*neslučitelné*“) nelze dle názoru Odvolacího soudu v Haagu vykládat tak, jak ho vyložil Okresní soud v Haagu, tj. že za neslučitelné s vnitrostátním právem Ruské federace lze považovat i to, pokud článek 26 Smlouvy nemá právní základ v ústavě a právních předpisech Ruské federace, případně tyto předpisy takový způsob řešení sporů neumožňují. Takový výklad by v podstatě vedl k tomu, že prozatímní provádění uvedené v článku 45 Smlouvy nemá žádnou praktickou relevanci a popíral by vůli stran Smlouvy, tj. že chtějí prozatímně provádět Smlouvu v co největším rozsahu, v jakém je to pro ně možné.⁶⁸

Nejvyšší soud v Nizozemsku potvrdil, že se mu zdá příklon Odvolacího soudu v Haagu k alternativní možnosti jako správný.⁶⁹ Zdůraznil však, že z důvodu rozdílných interpretací ze strany všech předchozích instancí – Tribunálu, Okresního soudu v Haagu a nakonec Odvolacího soudu v Haagu – nelze závěr odvolacího soudu považovat

⁶⁵ Tamtéž, para 5.19.

⁶⁶ Tamtéž, para 5.33.

⁶⁷ *Veteran Petroleum Limited, Yukos Universal Limited, Hulley Enterprises Limited v. The Russian Federation*, Judgement of Court of Appeal of Hague, para 4.5.12.; srov. např. názor uvedený v článku GAZZINI, *c. d.*, s. 296–297.

⁶⁸ Tamtéž, paras 4.5.43–4.5.48.

⁶⁹ *The Russian Federation v. Veteran Petroleum Limited, Yukos Universal Limited, Hulley Enterprises Limited*, Judgement of Supreme Court of Netherlands, para 5.2.10.

za úplně správný.⁷⁰ Kdyby to bylo nezbytné pro vyřešení tohoto sporu, předložil by tuto otázku Soudnímu dvoru Evropské unie. Dle názoru Nejvyššího soudu v Haagu to však nezbytné není, protože ruské vnitrostátní předpisy nevylučují prozatímní provádění a umožňují, aby spor z investic byl projednán v rozhodčím řízení.⁷¹ Souhlasil však výslovně alespoň s názorem Odvolacího soudu v Haagu, že pojem „*neslučitelné*“ nemůže být vyložen tak, jak to činí Ruská federace, tj. že se investor nemůže dovolávat ochrany dle Smlouvy, pokud vnitrostátní právo signatáře tak výslovně neumožňuje. Pojem „*neslučitelné*“ obecně znamená, že nesmí vzniknout nesoulad mezi příslušným ustanovením Smlouvy a vnitrostátním právem, vnitrostátní právo však prozatímní provádění daných ustanovení Smlouvy nemusí výslovně umožňovat. Cílem Smlouvy je totiž podpořit investice v energetickém sektoru, a to i tím, že vytvoří stabilní, příznivé a transparentní podmínky pro investory ze strany ostatních smluvních stran Smlouvy, což by se mělo projevit i v umožnění ochrany dle článku 26 Smlouvy. Nejvyšší soud v Nizozemsku tak rozhodnutí Odvolacího soudu v Haagu, co do části spojené s výkladem článku 45 Smlouvy a otázky příslušnosti Tribunálu, nezrušil a nevrátil k dalšímu projednání.⁷²

Lze tedy uzavřít, že ačkoliv pořad není zcela zřejmé, jak se má článek 45 odstavec 1 Smlouvy vyložit a zda je správný alternativní přístup, ke kterému se přiklonil Odvolací soud v Haagu a s výhradou Nejvyšší soud v Nizozemsku, lze již s jistotou říct, že není správné, aby se „*neslučitelnost prozatímního provádění s vnitrostátními předpisy*“ vykládala tak, že prozatímní provádění daných ustanovení Smlouvy (článku 26) musí vnitrostátní právo výslovně umožňovat.

4.5 K DALŠÍMU VÝVOJI PŘÍPADU YUKOS PŘED NIZOZEMSKÝMI SOUDY

I přestože by z výše uvedeného mohlo vyplývat, že rozhodnutí Odvolacího soudu v Haagu z pohledu Nejvyššího soudu v Nizozemsku ob stojí, neobstálo v jiných částech. Konkrétně např. v části, kdy bylo rozhodnutí Odvolacího soudu v Haagu vráceno za účelem prověření, zda nedošlo dle námitek Ruské federace k podvodnému jednání v průběhu procesu vydání rozhodnutí (např. křivé svědecké výpovědi, nepředání relevantních dokumentů atd.).⁷³ Řízení tedy pokračovalo před Odvolacím soudem v Amsterdamu, kterému byla věc vrácena k rozhodnutí. Pozitivní však je, že ve vztahu k prozatímnímu provádění Smlouvy a příslušnosti dle článku 26 Smlouvy byla věc již vyřešena (jak bylo uvedeno výše) před Nejvyšším soudem v Nizozemsku. Nakonec bylo řízení celkově ukončeno v únoru 2024, kdy Odvolací soud v Amsterdamu rozhodl ve prospěch investorů a nevyhověl námitkám Ruské federace k údajnému podvodnému jednání v průběhu procesu vydání rozhodnutí. Aktuálně budou tedy investoři v rámci dalšího vývoje tohoto řízení usilovat o to, aby se jim přiznané odškodnění v rozhodnutích nizozemských soudů podařilo reálně vymoci.

Zajímavé dále je, že Ruská federace s ohledem na vývoj případu ve věci Yukos (již po vydání Rozhodnutí o pravomoci Yukos) doručila v srpnu 2009 depozitář oznámení,

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ Tamtéž, para 5.2.11.

⁷² Tamtéž, para 5.2.14.

⁷³ CLERCK, *c. d.*, s. 900–901.

ve kterém uvedla, že nemá zájem stát se smluvní stranou Smlouvy. V souladu s článkem 45 odst. 3 (a) Smlouvy se tímto ukončilo její prozatímní provádění Ruskou federací po uplynutí šedesáti dnů od doručení tohoto písemného oznámení depozitáři Smlouvy, tj. dne 18. 10. 2009.⁷⁴ I přesto však Smlouva zůstává aplikovatelná na investice v Ruské federaci v období dalších 20 let, tj. až do 19. 10. 2029.⁷⁵

5. ZÁVĚR

Rozhodnutí o pravomoci Kardassopoulos, Rozhodnutí o pravomoci Yukos a rozhodnutí nizozemských soudů ve věci ruské společnosti Yukos analyzované v tomto článku shodně potvrzují, že prozatímní provádění je mechanismem, který může urychlovat provádění smlouvy a zavazuje budoucí signatáře smlouvy. Dále potvrzují, že prozatímní provádění Smlouvy je nezbytné vykládat tak, že první dva odstavce v článku 45 Smlouvy jsou na sobě nezávislé. Jinými slovy, neučinil-li signatář Smlouvy prohlášení ve smyslu článku 45 odstavce 2, že nemůže Smlouvu prozatímně provádět, může se dovolávat omezujícího ustanovení v odstavci 1, které limituje prozatímní provádění, pokud je neslučitelné s jeho ústavou a jinými právními předpisy. Lze tedy obecně dospět k závěru, že účinky prozatímního provádění mezinárodních smluv mohou být omezeny prostřednictvím omezujícího ustanovení, jako je článek 45 odstavec 1 Smlouvy. Nejednotnost v názorech jednotlivých nizozemských soudů v rozhodnutích ve věci společnosti Yukos potvrzuje, že zatím není zřejmé, jak se neslučitelnost s ústavou a jinými právními předpisy (ve znění v jakém je uvedena ve Smlouvě) bude posuzovat. Zatím se nizozemské soudy shodly na tom, že ji nelze vykládat tak, aby bránila předmětu a účelu Smlouvy, tj. vytvářela nestabilní, nepříznivé a netransparentní podmínky pro investory ze strany ostatních smluvních stran Smlouvy. Nelze tedy připustit výklad, že by šlo dovodit neslučitelnost s vnitrostátními předpisy v případě absence ustanovení o prozatímním provádění ustanovení Smlouvy ve vnitrostátním předpise. Ačkoliv se nyní v únoru 2024 podařilo investorům po několika letech řízení zvítězit nad Ruskou federací (a zejména uspět i s argumentací k prozatímnímu provádění Smlouvy), čas nyní ukáže, zda se jim podaří rozhodnutí, v němž jim bylo přiznáno významné odškodnění, reálně vymoci.

Mgr. Barbara Šinková
Právnická fakulta Univerzity Karlovy
barbara.sinkova@gmail.com

---

⁷⁴ Srov. informace uvedené na stránkách o Smlouvě: Frequently asked questions about the Energy Charter Process. What is Russia's status with the International Energy Charter? In: *International Energy Charter* [online]. [cit. 2022-11-27]. Dostupné na: <https://www.energycharter.org/process/frequently-asked-questions/>.

⁷⁵ GAZZINI, c. d., s. 293.